

Karl Marx

HEGELIN OIKEUSFILOSOFIAN KRITIIKKIÄ

JOHDANTO

Saksan kannalta on *uskonnon kritiikki* itse asiassa viety loppuun, ja uskonnon kritiikki on kaiken kritiikin edellytys.

Erehdyksen *profaani* olemassaolo on joutunut huonoon huutoon sen jälkeen kun sen *taivaallinen oratio pro aris et focis** on kumottu. Ihminen, joka on löytänyt siitä taivaan fantastisesta todellisuudesta mistä hän haki yli-ihmistä, vain oman itsensä *kajastuksen*, ei enää ole taipuvainen löytämään vain oman itsensä *näennäisyyttä*, epäihmistä sieltä, mistä hän etsii ja hänen täytyy etsiä tosi todellisuuttaan.

Epäuskonnollisen kritiikin perusta on: *ihminen tekee uskonnon*, uskonto ei tee ihmistä. Ja uskonto juuri on sellaisen ihmisen itsetajuntaa ja itsetuntoa, joka ei vielä ole saavuttanut itseään tai sitten on uudestaan kadottanut itsensä. Mutta *ihminen* ei ole mikään abstraktinen, maailman ulkopuolella kyyhöttävä olento. Ihminen, se on: *ihmisen maailma*, valtio, yhteisö. Tämä valtio, tämä yhteisö tuottavat uskonnon, *nurinkurisen maailmankatsomuksen*, koska ne muodostavat *nurinkurisen maailman*. Uskonto on tämän maailman yleistä teoriaa, sen ensyklopedinen yleiskatsaus, sen logiikkaa populaarissa muodossa, sen spiritualistinen point d'honneur**, sen entusiasmia, sen moraalinen sanktio, sen juhlallinen täydennys, sen yleinen lohdutus- ja oikeutusperusta. Se on inhimillisen olemuksen *fantastinen totuus*, koska *inhimillisellä olemuksella* ei ole mitään tosi

---

* —itsepuolustus (kirj.: rukous alttarin ja kotilieden puolesta). *Toim.*

** — kunnia-asia. *Toim.*

todellisuutta. Taistelu uskontoa vastaan on siis välillisesti taistelua *sitä maailmaa* vastaan, jonka henkistä *aromia* uskonto on.

Uskonnollinen kurjuus on yhtäältä todellisen kurjuuden *ilmaus* ja toisaalta *vastalause* tätä todellista kurjuutta kohtaan. Uskonto on ahdistetun luontokappaleen huokaus, sydämettömän maailman sydän aivan kuten se on hengettömien olosuhteiden henki. Se on kansan *oopiumia*.

Uskonnon kumoaminen kansan *illusorisena* onnena on sen *todellisen* onnen vaatimusta. Vaatimus luopua tilaansa koskevista illuusioista on *vaatimus luopua tilasta joka tarvitsee illuusioita*. Uskonnon kritiikki on siis *idussaan sen murheenlaakson kritiikkiä*, jonka *sädekehänä* on uskonto.

Kritiikki on riipinyt kahleista niitä koristaneet epäaidot kukat, ei siksi että ihminen kantaisi mielikuvituksettomia, lohduttomia kahleita, vaan jotta hän irrottautuisi kahleista ja taittaisi elävän kukan. Uskonnon kritiikki saa ihmisen luopumaan illuusioista, jotta hän ajattelisi, toimisi, muokkaisi todellisuuttaan illuusioista vapautuneena, järkiinsä tulleen ihmisenä, jotta hän kiertäisi itseään ja siis todellista aurinkoaan. Uskonto on vain illusorinen aurinko, joka kiertää ihmistä niin kauan kun hän ei itse kierrä itseään.

Historian tehtävänä siis on, sen jälkeen kun *tuonpuoleisuuden totuus* on hävinnyt, vakiinnuttaa *tämänpuoleisuuden totuus*. Historian palveluksessa olevan *filosofian* lähimpänä *tehtävänä* on, sen jälkeen kun inhimillisen itsevierautumisen *pyhimyshahmo* on paljastettu, paljastaa itsevierautuminen *epäpyhissä hahmoissaan*. Taivaan kritiikki muuttuu näin maan kritiikiksi, *uskonnon kritiikki oikeuden kritiikiksi, teologian kritiikki politiikan kritiikiksi*.

Johdantoa seuraava esitys²⁵ — panos kyseiseen työhön — ei liity lähinnä alkuperäiskappaleeseen, vaan kopiaan, saksalaiseen valtio- ja oikeusfilosofiaan, ja ainoastaan siksi, että se liittyy *Saksaan*.

Jos haluttaisiin pitää lähtökohtana saksalaista status quota* itseään, vaikkapa vain ainoalla soveliaalla tavalla, ts. negatiivisesti, olisi tuloksena silti aina *anakronis-*

* — vallitsevaa tilaa. *Toim.*

mi. Jopa poliittisen nykyisyytemme kieltäminen löytyy jo nykyaikaisten kansojen romuvarastosta pölyttyneenä menneisyytenä. Jos kiellän puuteroidut kankipalmikot, on minulla yhä edelleen puuteroimattomat kankipalmikot. Jos kiellän Saksan tilanteen vuonna 1843, olen ranskalaisen ajanlaskun mukaan tuskin vuodessa 1789, vielä vähemmän nykyhetken polttopisteessä.

”Niin, Saksan historia ylpeilee liikkeellä, jota mikään kansa ei historiallisella taivaalla ole ennen tehnyt eikä kukaan tule tekemään jälkikäteen. Olemme nimitäin osallistuneet nykyaikaisten kansojen restauraatioihin osallistumatta niiden vallankumouksiin. Me olemme kokeneet restauraatiot, ensinnäkin koska muut kansat uskaltautuivat vallankumoukseen, toiseksi koska muut kansat kokivat vastavallankumouksen — ensin mainitussa tapauksessa siksi, koska herramme pelkäsivät, jälkimmäisessä siksi, etteivät herramme pelänneet. Me, paimenemme etunenässä, olimme aina vapauden seurassa vain yhden kerran, *sen hautajaispäivänä*.

Koulukunta, joka legitimoii tämän päivän halpamaisuuden eilispäivän halpamaisuudella, koulukunta, joka julistaa jokaisen maaorjan huudon solmuruoskaa vastaan kapinalliseksi sikäli kuin solmuruoska on ikääntynyt, perinnöllinen, historiallinen ruoska, koulukunta, jolle historia kuten Israelin jumala palvelijalleen Moosekselle, näyttää vain a posteriorinsa, tämä *oikeuden historiallinen koulukunta* olisi keksinyt Saksan historian jollei se olisi Saksan historian keksintö. Se on oikea Shylock, mutta palvelija Shylock; jokaisen kansan sydäimestä irtileikatun lihanaulan yhteydessä se vannoo oman vekselinsä nimeen, oman historiallisen vekselinsä, oman kristillisermaanisesta vekselinsä.

Hyväntahtoiset entusiastit sitä vastoin, vereltään aito saksalaisia ja refleksioltaan vapaamielisiä, etsivät vapautemme historiaa historiamme ulkopuolelta teutonista ikimetsistä. Mutta miten vapaushistoriamme eroaa villisian vapaushistoriasta, jos se löytyy vain metsistä? Sitä paitsi on tunnettua: niin metsä vastaa kuin sinne huutaa. Siis rauha teutonisille ikimetsille!

Sota Saksan oloille! Joka tapauksessa! Ne ovat historian tason alapuolella, ne ovat alle kaiken kritiikin, mutta

ne pysyvät kritiikin kohteena, aivan kuten rikollinen, joka on ihmisyyden tason alapuolella, pysyy *pyövelin* kohteena. Taistelussa niitä vastaan ei kritiikki ole mikään järjen intohimo, se on intohimon järki. Se ei ole anatominen veitsi, se on ase. Sen kohteena on sen *vihollinen*, jota se ei halua kumota, vaan *tuhota*. Sillä noiden olojen henki on kumottu. Sinänsä ja itsessään ne eivät ole mitään *ajatuksen arvoisia* kohteita, vaan yhtä kurjia kuin halveksittaviakin *olemassaoloja*. Kritiikin ei tarvitse selittää itselleen mitään suhteita tähän kohteeseen, koska sillä on välit selvinä sen kanssa. Se ei enää esiinny *itse-tarkoituksena*, vaan enää vain *välineenä*. Sen olennaisena päätöksena on *inho*, sen olennaisena työnä *ilmianto*.

Kyseessä on kaikkien yhteiskunnallisten alueiden toisiinsa kohdistaman vastavuoroisen ummehtuneen paineen, yleisen passiivisen alakuloisuuden, itsensä sekä tunnustavan että väheksyvän rajoittuneisuuden kuvaaminen — hallintojärjestelmän puitteissa, joka elää kaikkien viheliäisyyksien säilyttämisestä eikä itse ole mitään muuta kuin *hallitsevaa viheliäisyyttä*.

Mikä näky! Yhteiskunnan loputtomiin etenevä jakautuminen mitä erilaisimpiin kasteihin, jotka astuvat toisiaan vastaan pikku antipatioin, huonoin omintunnon ja brutaalilla keskinkertaisuudella, joita heidän *herransa* käsittelevät, juuri heidän molemminpuolisen kaksiselitteisen ja epäluuloisen asemansa vuoksi kaikkia erotuksetta, vaikkakin erilaisin muodollisuuksin, *herrojen armoilla elävinä olioina*. Ja jopa se, että heitä *vallitaan, hallitaan, omistetaan*, täytyy heidän tunnustaa ja myöntää *taivaan armoksi!* Toisaalta nuo hallitsijat itse, joiden suuruus on käänteissuhteessa heidän lukumääräänsä!

Kritiikki, joka askartelee tämän sisällön kanssa, on kritiikkiä *käsikähmässä*, eikä käsikähmässä ole kyse siitä, onko vastustaja jalo, tasaveroinen, *mielenkiintoinen* vastustaja; kyse on siitä, että *häneen osutaan*. Kyse on siitä, ettei saksalaisille suoda silmänräpäystäkään itsepetosta tai resignaatiota. Todellinen paine on tehtävä vielä raskaammaksi lisäämällä siihen tietoisuuden paineesta, häpeä vielä häpeällisemmäksi julkistamalla se. Jokaista saksalaisen yhteiskunnan aluetta on kuvattava saks-

laisen yhteiskunnan *partie honteusena**, nämä kivettyneet olosuhteet on pakotettava tanssimaan siten, että niille lauletaan niiden omaa melodiaa! On opetettava kansa *pelästymään* omaa itseään jotta siihen voidaan saada *rohkeutta*. Näin täytetään muuan Saksan kansan välttämätön tarve, ja kansojen tarpeet itse ovat niiden tyydyttämisen viimekätisiä syitä.

Ja jopa *nykyaikaisille* kansoille ei tämä taistelu saksalaisen status quon typerää sisältöä vastaan voi olla mielenkiinnontonta, sillä *saksalainen* status quo on ancien régime** *avosydämistä loppuunviemistä*, ja ancien régime on *nykyaikaisen valtion kätkeyty puute*. Taistelu Saksan poliittista nykyisyyttä vastaan on taistelua nykyaikaisten kansojen menneisyyttä vastaan, ja niitä painavat yhä edelleen tämän menneisyyden muistot. Heille on opettavaista nähdä, kuinka ancien régime, joka heillä koki *tragediansa*, esittää nyt saksalaisessa uusinnassaan *komediansa*. Sen historia oli *traagista* niin kauan kuin se oli ennakolta olemassa ollut maailman valta, vapaus sitä vastoin henkilökohtainen päähänpisto, sanalla sanoen, kuin se itse uskoi ja sen täytyi uskoa omaan oikeutukseensa. Niin kauan kuin ancien régime olemassaolevana maailmanjärjestyksenä taisteli vasta tulevan maailman kanssa, oli sen puolella ei henkilökohtainen vaan maailmanhistoriallinen erehdys. Sen häviö oli näin ollen traaginen.

Nykyinen saksalainen hallinto, tämä anakronismi, ilmeinen ristiriita yleisesti tunnettuja aksiomeja vastaan, maailman nähtäväksi asetettu ancien régime tyhjämpäiväisyys, enää vain kuvittelee uskovansa itseensä ja vaatii maailmaa kuvittelemaan samaa. Jos se uskoisi omaan *olemuksensa*, kätkisikö se sen jonkin vieraan olemuksen *näennäisyyden* alle ja etsisikö sen pelastusta teeskentelyistä ja sofismeista? Nykyaikainen ancien régime on enää vain maailmanjärjestyksen *komediantti*, maailmanjärjestyksen, jonka *todelliset sankarit* ovat kuolleet. Historia on perusteellinen ja käy läpi monia vaiheita kantaessaan jonkin vanhan elämänmuodon hautaan.

* — häpeätahrana. *Toim.*

**— vanhan hallitustavan. *Toim.*

Jonkin maailmanhistoriallisen muodon viimeinen vaihe on sen *komedian*. Kreikan jumalien, jotka jo kerran haavoittuivat traagisen kuolettavasti Aiskhyloksen »Kahlehditussa Prometheuksessa», oli vielä toistamiseen kuoltava koomisesti Lukianoksen vuoropuheluissa. Mistä tämä historian kulku? Jotta ihmiskunta luopuisi *hilpeästi* menneisyydestään. Tätä hilpeää historiallista loppua me vaadimme Saksan poliittisille voimille.

Hetikohta kun *nykyaikainen* poliittis-sosiaalinen todellisuus itse alistetaan kritiikille, hetikohta kun kritiikki siis kohottautuu todella inhimillisten ongelmien tasolle, on se saksalaisen status quon yläpuolella, tai muuten se käsittelisi kohteensa sen todellisen tason *alapuolelta*. Muuan esimerkki! Teollisuuden, ylipäänsä rikkauten maailman suhde poliittiseen maailmaan on nykyajan pääongelmia. Missä muodossa tämä ongelma alkaa askarruttaa saksalaisia? *Suojatullien, tuonti- ja vientikieltojärjestelmän, kansantaloustieteen muodossa*. Saksalaismielisyys on siirtynyt ihmisestä materiaan, ja niinpä nähtiin eräänä aamuna puuvillaritariemme ja rautasankariemme muuttuneen isänmaanystäväksi. Saksassa siis aletaan tunnustaa monopolin suvereniteetti sisältä käsin siten että sille myönnetään *suvereniteetti ulkoa käsin*. Saksassa ryhdytään siis aloittamaan siitä, mihin Ranskassa ja Englannissa ryhdyttiin lopettamaan. Vanhaa lahoa asiaintilaa, jota vastaan nämä maat ovat teoreettisesti kapinassa ja jota ne sietävät enää vain siten kuin kahleita siedetään, tervehditään Saksassa kauniin tulevaisuuden nousevana aamuruskona, joka tuskin uskaltaa siirtyä *vieksaasta** teoriasta häikäilemättömimpään käytäntöön. Kun ongelma Ranskassa ja Englannissa kuuluu: *poliittinen taloustiede eli yhteiskunnan herruus rikkauten yli*, kuuluu se Saksassa: *kansantaloustiede eli yksitultsomaisuuden herruus kansallisuuden yli*. Englannissa ja Ranskassa on siis kumottava monopoli, joka on edennyt viimeiseen johdonmukaiseen tulokseensa; Saksassa on edettävä monopolin viimeiseen johdonmukaiseen tulokseen. Siellä on kyse ratkaisusta ja

* Sanaleikki: »*Listige Theorie*» (*viekas teoria*), viittaus Friedrich List-nimiseen, suojatulleja kannattaneeseen taloustieteilijään. *Toim.*

täällä on kyse vasta yhteentörmäyksestä. Tämä on riittävä esimerkki nykyaikaisten ongelmien *saksalaisesta* muodosta, esimerkki siitä, kuinka meidän historiallamme on taitamattoman alokkaan tavoin ollut tehtävänään vain harjoitella perässä loppuunpuituja seikkoja.

Jos siis Saksan *kokonaiskehitys* ei ylittäisi Saksan *poliittista* kehitystä, voisi saksalainen osallistua nykyhetken ongelmiin korkeintaan samaan tapaan kuin *venäläinen* voi osallistua niihin. Mutta koska yksityinen yksilö ei ole sidottu kansakunnan puitteisiin, ei koko kansakunta ole vapautettu yhden yksilön vapauttamisella. Skyytit eivät ole ottaneet eteenpäin askeltakaan kohti kreikkalaista kulttuuria, vaikka Kreikka lukee yhden skyytin²⁶ filosofiensa joukkoon.

Onneksi me saksalaiset emme ole skyyttejä.

Kuten vanhat kansat kokivat esihistoriansa mielikuvituksessa, *mytologiassa*, olemme me saksalaiset kokeneet jälkihistoriamme ajatuksissa, *filosofiassa*. Me olemme nykyhetken *filosofisia* aikalaisia olematta sen *historiallisia* aikalaisia. Saksalainen filosofia on Saksan historian *aatteellista jatkoa*. Kun me siis kritisoimme reaalisen historiamme *oeuvres incomplètesien** sijasta aatteellisen historiamme, *filosofian*, *oeuvres posthumeseseja***, on kritiikkimme keskellä niitä kysymyksiä, joista nykyhetki sanoo: *That is the question****. Mikä edistyneillä kansoilla on *käytännöllistä* rappiota nykyisine valtio-oloi-neen, se on Saksassa, missä näitä oloja itseään ei vielä edes ole olemassa, aluksi *kriittistä* rappiota näiden tilojen filosofisine heijastumiseen.

Saksalainen oikeus- ja valtiofilosofia on ainoata virallisen nykyhetken kanssa al pari**** olevaa *saksalaista historiaa*. Saksan kansan on näin ollen lyötävä tämä kuviteltu historiansa olemassaolevien olojen myötä ja alistettava kritiikille ei vain näitä olemassaolevia oloja vaan samalla myös niiden abstrakti jatko. Sen tulevaisuus ei voi *rajoittua* sen reaalisten valtio- ja oikeusolojen välittömään kieltämiseen eikä ideaalisten valtio- ja

* — epätäydellisten teosten. *Toim.*

** — jälkeenjääneitä teoksia. *Toim.*

*** — Siinä pulma. (Shakespeare. Hamlet). *Toim.*

**** — samalla tasolla. *Toim.*

oikeusolojen välittömään toteuttamiseen, sillä se omistaa reaalisten olojensa välittömän kieltämisen ideaalisissa oloissaan, ja ideaalisten olojensa välittömän toteuttamisen se on jo miltei taas *ohittanut* tarkkaillessaan naapurikansoja. Oikeutetusti vaatii *käytännöllinen* poliittinen puolue Saksassa siis *filosofian negaatiota*. Sen virheenä ei ole vaatimus, vaan vaatimuksessa pysyminen, jota se ei täytä eikä voi täyttää vakavasti. Se luulee toteuttavansa tämän negaation siten, että se kääntää filosofialle selkensä ja mutisee filosofialle poiskäännettyin kasvoin joitakin vihaisia ja arkipäiväisiä fraaseja. Sen näköpiiriin rajoittuneisuus joko ei lue filosofiaa *saksalaisen* todellisuuden puitteisiin tai kuvittelee sen jopa olevan saksalaisen käytännön ja sitä palvelevien teorioiden *alapuolella*. Te vaaditte, että pitäisi kytkeytyä *todellisiin elämän versoihin*, mutta unohdatte, että Saksan kansan todellinen elävä verso on tähän asti kasvanut vain sen *pääkopan* alla. Sanalla sanoen: *Te ette voi kumota filosofiaa toteuttamatta sitä*.

Saman vääryyden, ainoastaan *päinvastaisin* tekijöin, teki *teoreettinen*, filosofiasta juurensa juontava poliittinen puolue.

Se näki nykyisessä taistelussa *vain filosofian kriittisen taistelun saksalaista maailmaa vastaan*, se ei käsittänyt, että *siihenastinen filosofia* kuuluu itse tähän maailmaan ja on sen *täydennystä*, vaikkakin ideaalista. Se oli kriittinen vastapuoltaan, epäkriittinen omaa itseään kohtaan, koska se lähti filosofian *edellytyksistä* ja joko jäi sen annettuihin tuloksiin tai piti toisten kaukaa hakemia vaatimuksia ja tuloksia filosofian välittöminä vaatimuksina ja tuloksina, vaikka nämä — jos niitä pidetään oikeutettuina — päinvastoin voidaan saavuttaa vain *siihenastisen filosofian negaatiolla*, filosofian filosofiana negaatiolla. Pidätämme oikeuden tämän puolueen yksityiskohtaisemmasta kuvailusta. Sen peruspuute voidaan tiivistää seuraavasti: *Se uskoi voivansa toteuttaa filosofian kumoamatta sitä*.

Saksalaisen valtio- ja oikeusfilosofian kritiikki, joka *Hegelin* toimesta on saanut johdonmukaisimman, rikkaimman ja viimeisimmän muotonsa, on kumpaakin, sekä nykyaikaisen valtion ja siihen liittyvän todellisuus-

den kriittistä analyysia että *saksalaisen poliittisen ja oikeudellisen tajunnan* koko tähänastisen muodon päättäväistä kieltämistä, tajunnan, jonka erinomaisin, universaalisin, *tieteeksi* kohotettu ilmaus on juuri *spekulatiivinen oikeusfilosofia* itse. Jos vain Saksassa spekulatiivinen oikeusfilosofia oli mahdollista, tämä nykyaikaisen valtion abstrakti, eristäytynyt *ajattelu*, jonka todellisuus pysyy tuonpuoleisena, olkoon tämä tuonpuoleinen sitten vain Reinin tuolla puolen; niin silloin oli yhtä hyvin *saksalainen, todellisesta ihmisestä* abstrahoiva nykyaikaisen valtion ajatuskuva mahdollinen vain sikäli kuin nykyaikainen valtio itse oli abstrahoitunut *todellisesta ihmisestä* tai tyydyttänyt *koko* ihmistä vain näennäisesti. Saksalaiset ovat politiikassa *ajatelleet* sen, mitä muut kansat ovat *tehneet*. Saksa oli heidän *teoreettinen omatuntonsa*. Sen ajattelun abstraktio ja ylimielisyys oli aina samalla tasolla sen todellisuuden yksipuolisuuden ja mataluuden kanssa. Jos siis *Saksan valtiolaitoksen* status quo ilmaisee ancien régimeen — nykyaikaisen kansakunnan lihassa olevan okaan — *loppuunsaattamista*, niin silloin *saksalaisen valtiotiedon status quo* ilmaisee *nykyaikaisen valtion epätäydellisyyttä*, sen oman lihan viallisuutta.

Jo *saksalaisen poliittisen tajunnan* tähänastisen tavan päättäväisenä vastustajana ei spekulatiivisen oikeusfilosofian kritiikki etene itsessään, vaan sellaisten *tehtävien* muodossa, joiden ratkaisuun on vain yksi keino: *käytäntö*.

Herää kysymys: voiko Saksa päästä käytäntöön à la hauteur des principes*, ts. *vallankumoukseen*, joka ei vain kohota Saksaa nykyaikaisten kansojen *viralliselle tasolle*, vaan myös sille *inhimilliselle korkeudelle*, joka tulee muodostamaan näiden kansojen lähitulevaisuuden?

Kritiikin ase ei tosin voi korvata aseiden kritiikkiä, aineellinen voima on kukistettava aineellisella voimalla, mutta myös teoriasta tulee aineellinen voima heti kun kansanjoukot ovat omaksuneet sen. Teoria kykenee valtaamaan joukot, niin pian kuin se todistelee ad hominem**, ja teoria todistelee ad hominem niin pian kuin

* — joka kohottautuu periaatteiden korkeudelle. *Toim.*

** — ihmiseen liittyen. *Toim.*

siitä tulee radikaalia. Radikaalina oleminen merkitsee asian juuriin menemistä. Mutta ihmisen juurena on ihminen itse. Saksalaisen teorian radikalismiin, siis sen käytännöllisen energian, ilmeisenä todistuksena on se, että se ottaa lähtökohdakseen uskonnon ratkaisevan *positiivisen* kumoamisen. Uskonnon kritiikki päättyy oppiin, jonka mukaan *ihminen on ihmiselle korkein olento*, siis *kategoriseen imperatiiviin mullistaa kaikki ne olosuhteet*, joissa ihminen on alennettu, alistettu, hylätty ja halveksittava olio, olosuhteet, joita kuvaa parhaiten erään ranskalaisen huudahdus suunnitellun koiraveron johdosta: Koiraparati! Teitä halutaan kohdella kuin ihmisiä!

Jo historiallisesti on teoreettisella emansipaatiolla spesifisen käytännöllinen merkitys Saksalle. Saksan *vallankumouksellinen* menneisyys on nimittäin teoreettista, se on *uskonpuhdistus*. Vallankumous alkaa, kuten silloin *munkin*, nyt *filosofin* aivoissa.

Luther on epäilemättä voittanut *hartauden* alamaisuuden, koska hän on asettanut sen tilalle *vakaumuksen* alamaisuuden. Hän on murtautunut uskon auktoriteettiin, koska hän on palauttanut uskon auktoriteetin. Hän on muuttanut papit maallikoiksi, koska hän on muuttanut maallikot papeiksi. Hän on vapauttanut ihmiset ulkoisesta uskonnollisuudesta, koska hän on tehnyt uskonnollisuudesta ihmisen sisäisen maailman. Hän on vapauttanut ruumiin kahleista, koska hän on kahlehtinut sydämen.

Vaikka protestantismi ei ollut tosi ratkaisu, oli se tosi tehtävänasettelu. Nyt ei enää ollut kyseessä maallikon taistelu hänen *ulkopuolellaan olevia pappeja* vastaan, kyseessä oli taistelu hänen *sisäistä pappiaan*, hänen *pappismaista luontoaan* vastaan. Ja kun protestanttinen saksalaisten maallikkojen muutos papeiksi vapautti maallikkopaavit, *ruhtinaat* sekä heidän papistonsa, etuoikeutetut ja filisterit, niin pappismaisen saksalaisen filosofinen muutos ihmiseksi tulee vapauttamaan *kansan*. Mutta yhtä vähän kuin vapautuminen pysähtyi ruhtinainiin, yhtä vähän tulee omaisuuden *maallistuminen* pysähtymään *kirkkojen ryöstöön*, jonka ennen kaikkea teeskentelevä Preussi pani toimeen. Tuolloin talonpoikaissota²⁷, Saksan historian radikaalein tosiasia, kariutui

teologiaan. Nyt, kun teologia itse on kariutunut, tulee Saksan historian epävapain tosiasia, meidän status quome, kärsimään haaksirikon filosofiassa. Päivää ennen uskonpuhdistusta oli Saksa Rooman aulein renki. Päivää ennen vallankumousta on se Roomaa vähäisemmän aulein renki, Preussin ja Itävallan, maalaisjunkkerien ja filisterien renki.

Radikaalin saksalaisen vallankumouksen tiellä näyttää silti olevan muuan päävaikeus.

Vallankumoukset tarvitsevat nimittäin *passiivista* ainesta, *materiaalista* perustaa. Teoria toteutuu kansan keskuudessa aina vain siinä määrin kun se on sen tarpeiden toteutusta. Vastaako nyt saksalaisen ajatuksen vaatimusten ja saksalaisen teollisuuden vastausten välistä valtavaa kuilua sama kuilu kansalaisyhteiskunnan ja valtion sekä sen itsensä välillä? Tulevatko teoreettiset tarpeet olemaan välittömästi käytännöllisiä tarpeita? Ei riitä, että ajatus pyrkii kohti toteutumista, todellisuuden on itsensä pyrittävä kohti ajatusta.

Mutta Saksa ei ole kiivennyt poliittisen vapautumisen keskitasoille samanaikaisesti nykyaikaisten kansojen kanssa. Jopa niitä tasoja, jotka se on teoreettisesti voittanut, ei se ole vielä käytännössä saavuttanut. Miten sen tulisi *salto mortalella* ylittää ei vain omia rajojaan, vaan samalla myös nykyaikaisten kansojen rajat, jotka se todellisuudessa käsittää vapautuksena omista todellisista rajoistaan ja joihin sen on pyrittävä? Radikaali vallankumous voi olla vain radikaalien tarpeiden vallankumous, joiden edellytykset ja synnyinsijat juuri näyttävät puuttuvan.

Mutta jos Saksa on vain ajatuksen abstraktilla toiminnalla saattanut nykyaikaisten kansojen kehitystä, ottamatta toiminnallista kantaa tämän kehityksen todellisiin taisteluihin, on se toisaalta jakanut tämän kehityksen *kärsimykset*, jakamatta sen nautintoja, sen osittaista tyydyttämistä. Abstraktia toimintaa yhtäällä vastaa abstrakti kärsimys toisaalla. Saksa tulee näin ollen eräänä aamuna olemaan eurooppalaisen rappion huipulla ennen kuin se koskaan tulee olemaan eurooppalaisen vapautumisen huipulla. Sitä voi verrata *fetišsien palvojaan*, joka kärsii kristinuskon sairauksista.

Jos nyt tarkastellaan *Saksan hallituksia*, nähdään niiden — ajan olosuhteiden, Saksan aseman, saksalaisen sivistyksen kannan ja lopuksi oman oikean vaiston kannustamina — yhdistävän *nykyaikaisen valtiomaailman sivilisoituneet puutteet*, joiden etuja meillä ei ole, *ancien régimeen barbaarisiin puutteisiin*, joista me nautimme täydessä mitassa, siten että Saksan pitää ottaa osaa yhä enemmän myös sen oman status quon yläpuolella olevien valtiomuodostumien jos ei ymmärrykseen, niin ainakin ymmärtämättömyyteen. Onko maailmassa esimerkiksi mitään maata, joka jakaisi niin naiivisti kaikki perustuslaillisen valtiolaitoksen illuusiot jakamatta sen realiteetteja, kuin niin sanottu perustuslaillinen Saksa? Tai eikö ollut välttämättä juuri saksalaisen hallituksen päähänpisto yhdistää sensuurin vaivat ranskalaisten syyskuun lakien²⁸ vaivoinhin, jotka edellyttävät lehdistövapautta! Aivan kuten roomalaisessa Pantheonissa olivat kaikkien kansakuntien *jumalat*, samoin ovat pyhässä saksalais-roomalaisessa valtakunnassa kaikkien valtiomuotojen *synnit*. Siitä, että tämä eklektisismi tulee saavuttamaan tähän asti arvaamattoman tason, antaa takuun erään saksalaisen kuninkaan* *poliittis-esteettinen herkuttelu*; hän luulee esittävänsä kaikkia kuninkuuden rooleja, feodaalisen yhtä hyvin kuin byrokraattisen, itsevaltaisen yhtä hyvin kuin perustuslaillisen, autokraattisen yhtä hyvin kuin demokraattisen — jos ei kansan persoonassa, niin ainakin *omassa* persoonassa, jos ei kansaa varten, niin ainakin *itseään* varten. *Saksa omaksi maailmakseen muodostuneena poliittisen nykyhetken puutteena*, ei kykene murtamaan spesifisen saksalaisia rajoja murtamatta poliittisen nykyhetken yleistä rajaa.

Saksan kannalta utooppisena unelmana ei ole *radikaali* vallankumous eikä *yleisinhimillinen* vapautuminen, vaan pikemminkin osittainen, vain poliittinen vallankumous, joka ei kajoa rakennuksen perustuksiin. Mille perustuu osittainen, *vain* poliittinen vallankumous? Sille että *osa kansalaisyhteiskuntaa* vapauttaa itsensä ja pääsee *yleiseen* herruuteen, sille että tietty luokka yrittää *erityisesti asemastaan* käsin yhteiskunnan yleistä vapautta-

* — Fredrik Vilhelm IV:n. *Toim.*

mista. Tämä luokka vapauttaa koko yhteiskunnan, mutta vain sillä ehdolla, että koko yhteiskunta on tämän luokan asemassa, ts. se omistaa tai voi mielensä mukaan hankkia rahaa ja sivistystä.

Mikään kansalaisyhteiskunnan luokka ei voi esittää tätä osaa herättämättä joksikin hetkeksi innostusta itsessään ja joukoissa. Kyseessä on hetki jolloin tämä luokka veljestyy ja sulautuu yhteen koko yhteiskunnan kanssa, vaihtaa paikkaa sen kanssa, niin että tämä luokka katsotaan ja tunnustetaan yhteiskunnan *yleiseksi edustajaksi*; se on hetki, jolloin tämän luokan omat vaatimukset ja oikeudet todellisuudessa ovat yhteiskunnan itsensä vaatimuksia ja oikeuksia, jolloin se tosiaan olennoi sosiaalista järkeä ja sosiaalista sydäntä. Vain yhteiskunnan yleisten oikeuksien nimissä voi erityinen luokka vaatia itselleen yleistä herruutta. Vapauttajan aseman saavuttamiseen ja näin kaikkien yhteiskunnan osa-alueiden poliittiseen hyväksikäyttöön oman alueen etujen nimissä eivät vallankumouksellinen energia ja henkinen itsetunto yksin riitä. Jotta *kansan vallankumous* ja kansalaisyhteiskunnan *erityisen luokan vapautuminen* kävisivät yhteen, jotta *yksi* sääty vastaisi koko yhteiskuntaa, täytyy päinvastoin yhteiskunnan kaikkien vikojen keskittyä johonkin toiseen luokkaan, täytyy tietyn säädyn olla yleisenä haittana, yleisen rajan ruumiillistumana; erityisen sosiaalisen osa-alueen täytyy käydä *notorisesta rikoksesta* koko yhteisöä vastaan siten, että vapautuminen tästä osa-alueesta ilmenee yleisenä itsevapautumisena. Jotta *yksi* sääty olisi par excellence* vapauttajasäätyinä, täytyy päinvastoin toisen säädyn olla ilmettynä sortajasäätyinä. Ranskan aatelin ja Ranskan papiston negatiivis-yleinen merkitys oli edellytys niihin lähinnä rajoittuvan ja niitä vastassa olevan *porvariston* luokan positiivis-yleiselle merkitykselle.

Yhdelläkään erityisellä luokalla Saksassa ei kuitenkaan ole sellaista johdonmukaisuutta, jyrkkyyttä, rohkeutta tai armottomuutta, jotka painaisivat siihen yhteiskunnan negatiivisen edustajan leiman. Millään säädyllä ei myöskään ole sitä henkistä avaruutta, joka samastuisi

* — sanan varsinaisessa mielessä. *Toim.*

vaikkapa tuokioksi kansansielun kanssa, ei ole sitä nerokkuutta, joka innoittaa aineellisen mahdin poliittiseen väkivaltaan, eikä vallankumouksellista rohkeutta, joka sinkauttaa vastustajalle uhmaavan tunnuslauseen: *En ole mitään, ja minun täytyy olla kaikki*. Saksalaisen moraalien ja kunniallisuuden — ei vain yksilöiden vaan myös luokkien — ytimen muodostaa kuitenkin tuo *vaatimaton egoismi*, joka puolustaa rajoittuneisuuttaan ja antaa muidenkin puolustaa omaansa toistensa vastapainoksi. Saksan yhteiskunnan eri osa-alueiden suhde ei siis ole draamaattinen, vaan eepinen. Jokainen osa-alue alkaa tajuta itsensä ja asettua erikoisvaatimuksiineen muiden rinnalle ei sorrettuna ollessaan, vaan heti kun suhteiden kehittyessä on ilman sen myötävaikutusta muodostunut sitä arvoltaan alempi osa-alue jota se voi puolestaan sortaa. Jopa *saksalaisen porvariston moraalinen itsetunto* perustuu vain tietoisuudelle, että se on kaikkien muiden luokkien poroporvarismaisen keskinkertaisuuden yleinen edustaja. Siksi eivät ainoastaan saksalaiset kuninkaatt ole nousseet valtaistuimelle mal à propos* vaan myös jokainen kansalaisyhteiskunnan osa-alue kokee tappionsa ehtimättä juhliä voittoa, se kehittää omat rajansa ennen kuin on voittanut vastassaan olevat rajat, se tuo ilmi pikkumaisen olemuksensa ennen kuin onnistui ilmaisemaan suuripiirteisen olemuksensa, joten yksin mahdollisuuskinn näytellä merkittävää roolia vierähtää ohi pikemmin kuin se antaa tietää itsestään, ja siis jokainen luokka, heti kun se aloittaa taistelun yläpuolellaan olevaa luokkaa vastaan, joutuu taisteluun alapuolellaan olevaa luokkaa vastaan. Näin ruhtinasvalta taistelee kuningasvaltaa vastaan, byrokraatti aatelismiestä ja porvariheitä kaikkia vastaan, ja samalla proletaari alkaa taistella porvaria vastaan. Porvaristo tuskin uskaltaa muotoilla kantansa vapautuksen ajatuksesta, kun sosiaalisten olojen kehitys sekä poliittisen teorian edistys julistavat tämän kannan itsensä vanhentuneeksi tai ainakin problemaattiseksi.

Ranskassa riittää kun ollaan jotakin jotta voitaisiin pyrkiä olemaan kaikki. Saksassa täytyy olla ei-mikään

---

* — sopimattomaan aikaan. *Toim.*

ellei halua luopua kaikesta. Ranskassa osittainen vapautuminen on universaalisen perusta. Saksassa universaalinen vapautuminen on kaiken osittaisen vapautumisen *conditio sine qua non**. Ranskassa täydellisen vapauden synnyttää todellinen asteittainen vapautumisprosessi, Saksassa taas tämän asteittaisen prosessin mahdottomuus. Ranskassa jokainen kansanluokka on *poliittinen idealisti* eikä tajua itseään niinkään erityiseksi luokaksi kuin sosiaalisten tarpeiden edustajaksi ylipäänsä. Ranskassa *vapauttajan* rooli siirtyy siis dramaattisesti edetseen kansanluokalta toiselle, kunnes se lopulta päättyy luokkaan, joka ei enää toteuta sosiaalista vapautta tiettyjen, ihmisen ulkopuolella olevien ja kuitenkin ihmis-yhteiskunnan luomien edellytysten ehtojen vallitessa, vaan päinvastoin järjestää kaikki inhimillisen olemassaolon ehdot lähtien sosiaalisen vapauden edellytyksestä. Saksassa sitä vastoin, missä käytännöllinen elämä on yhtä hengetöntä kuin henkinen elämä epäkäytännöllistä, yksikään kansalaisyhteiskunnan luokka ei tunne tarvetta eikä kykyä yleiseen vapautukseen, ennen kuin sen *välitön* asema, *aineellinen välttämättömyys*, sen *omat kahleet* pakottavat sen siihen.

Missä siis piilee saksalaisen vapautumisen *positiivinen* mahdollisuus?

Vastaus: radikaalit kahleet omaavan luokan synnyssä, kansalaisyhteiskunnan luokan, joka ei ole kansalaisyhteiskunnan luokka; sellaisen säädyn synnyssä, joka olennoi kaikkien säätyjen hajottamista, sellaisen yhteiskunnan alueen synnyssä, jolla on universaalisten kärsimystensä universaalinen luonne ja joka ei vaadi mitään *erityistä oikeutta*, koska sitä kohtaan ei harjoiteta mitään *erityistä epäoikeudenmukaisuutta*, vaan *epäoikeudenmukaisuutta yleensä*, joka ei enää voi vedota *historialliseen*, vaan ainoastaan *inhimilliseen* oikeuteen, joka ei ole yksipuolisessa vastakkaisuhteessa saksalaisesta valtiojärjestyksestä johtuviin seurauksiin, vaan yleisessä vastakkaisuhteessa sen edellytyksiin; vihdoin sellaisen alueen synnyssä, joka ei voi vapautua muuten kuin vapautumalla kaikista muista yhteiskunnan alueista ja näin vapaut-

* — välttämätön edellytys. *Toim.*

tamalla kaikki muut yhteiskunnan alueet; sanalla sanoen muodostuu alue, joka merkitsee ihmisen *täydellistä menetystä* ja joka voi siis syntyä uudelleen vain *ihmisen täydellisen uudelleensyntymisen* tietä. Tämä yhteiskunnan hajotessa syntyvä erityinen sääty on *proletariaatti*.

Proletariaatti alkaa syntyä Saksassa virinnee *teollisen* kehityksen myötä, sillä proletariaattia ei muodosta *alkuvoimaisesti kehittynyt*, vaan *keinotekoisesti tuotettu* köyhyys, ei yhteiskunnan oman painon puristuksesta, vaan sen *äkillisestä hajoamisesta*, eritoten keskisäädyn hajoamisesta, syntynyt ihmisjoukko. Sen rivejä täydentävät, vaikkakin vähitellen, mikä on itsestään selvää, myös alkuvoimaisesti muodostuva köyhälistö ja kristillisermaaminen maaorjasääty.

Kun proletariaatti julistaa *tähänastisen maailmanjärjestyksen hajoamista*, se lausuu julki vain *oman olemassaolonsa salaisuuden*, sillä se on tämän maailmanjärjestyksen *tosiasiallinen hajoaminen*. Kun proletariaatti vaatii *yksityisomistuksen kieltämistä*, se vain kohottaa *yhteiskunnan periaatteeksi* sen, minkä yhteiskunta on kohottanut *proletariat*in periaatteeksi ja mikä on *proletariaatissa* jo ilman sen myötävaikutusta ruumiillistunut yhteiskunnan negatiivisena tuloksena. Proletaarilla on tulevaan maailmaan nähden sama oikeus kuin mikä *saksalaisella kuninkaalla* on tulleeeseen maailmaan, kun hän sanoo kansaa *omaksi* kansakseen yhtä lailla kuin hevosta *omaksi* hevosekseen. Julistaessaan kansan yksityisomaisuudekseen kuningas ilmaisee vain sen, että yksityisomistaja on kuningas.

Kuten filosofia löytää proletariaatissa *aineellisen* aseensa, samoin löytää proletariaatti filosofiassa *henkisen* aseensa, ja heti kun ajatuksen salama on perusteellisesti iskenyt tähän koskemattomaan kansanpohjaan, toteutuu *saksalaisen* emansipaatio *ihmiseksi*.

Sanotusta seuraa:

Saksan ainoa *käytännöllisesti* mahdollinen vapautuminen on vapautumista *sen* teorian kannasta, joka selittää ihmisen korkeimmaksi olennoiksi ihmiselle. Saksassa on *keskiajasta* vapautuminen mahdollista vain vapautumalla samalla keskiajan *osittaisista* voittamisista. Saksassa ei *mitään* orjuuden lajia voida hävittää ellei hävitetä

kaikkia orjuuden lajeja. Perusteellinen Saksa ei voi tehdä vallankumousta ellei aloita sitä perustan kumoamisesta. Saksalaisen emansipaatio on ihmisen emansipaatiota. Tämän emansipaation pää on filosofia, sen sydän on proletariaatti. Filosofia ei voi toteutua ilman proletariaatin kumoamista, proletariaatti ei voi kumota itseään ilman filosofian toteuttamista.

Kun kaikki sisäiset edellytykset on täytetty, kuuluttaa gallialaisen kukon kieunta Saksan ylösnousemuksen päivää.

*Kirjotettu vuoden 1843
lopun ja vuoden 1844 tam-
mikuun välillä*

*»Deutsch-Französische Jahr-
bücher», 1844*

Werke, Bd. 1, S. 378—391